

Anmeldelser

Heine Andersen og Lars Bo Kaspersen (red.), *Klassisk og moderne samfundsteori*, (2. reviderede udgave), København: Hans Reitzel, 2000, 694 s., kr. 475,00.

Klassisk og moderne samfundsteori udkom i første udgave i 1996 og blev vel modtaget af anmelderne og således også i *Politica* 1997:1 af sociologen Allan Madsen. Bogen blev også vel modtaget af brugerne. Den udkom hurtigt i yderligere 4 oplag, blev udgivet på svensk, og en engelsk udgave er på vej. Nu foreligger den så i en ny udgave, der er blevet revideret i lyset af erfaringer fra forskellige undervisningssammenhænge. Seks artikler er skrevet mere eller mindre om, alle har fået rettet småfejl, og litteraturlisterne er blevet ajourført og udvidet, så de nu fylder hele 101 sider. For et introduktions- og opslagsværk som dette er en sådan løbende vedligeholdelse vigtig, og der kan ikke være tvivl om, at bogen, som den nu foreligger, vil kunne fungere som standardværk et godt stykke tid endnu. Allerede førsteudgaven var en nyttig og slidstærk brugsbog, andenudgaven er det i endnu højere grad.

Klassisk og moderne samfundsteori består af i alt 30 kapitler, der alle kan læses som selvstændige artikler. Bortset fra første og sidste kapitel giver de alle en indføring til et forfatterskab, en „-isme“ eller en problematik, som har haft betydning for samfundsteoriens udvikling fra ca. 1850 til i dag, og som stadig kan siges at spille en rolle. Kapitlerne er mellem 12 og 28 sider lange, og har et vist enhedspræg i deres opbygning og udstyr med særlige „bokse“ til biografiske oplysninger og afsluttende opregning af nøjere definerede nøglebegreber. De fyldige litteraturlister knytter sig til det enkelte kapitel. Bogen er skrevet af 23 velrenommerede forfattere, (17 sociologer, 2 kultursociologer, 2 politologer, 1 historiker og 1 idéhistoriker) fra institutioner i Danmark (12), Norge (6), Sverige (4) og England (1).

Bogen har 3 dele. 1. del: „Klassiske samfundsteorier“ rummer ud over en almen introduktion til hele værket kapitler om Marx, Spencer, Tönnies, Durkheim, Weber, Simmel og amerikansk pragmatisme (Cooley og Mead). 2. del: „Moderne samfundsteorier“ har kapitler om Sartre, Foucault, Bourdieu, Habermas, Luhmann, Elias og Giddens samt oversigtskapitler om marxismen (den vestlige), Frankfurterskolen, diskursanalyse (Laclau og Mouffe), sociale samhandlings-teorier (Schütz, Berger, Luckmann, Garfinkel og Goffman), rational choice (Coleman og andre), funktionalisme (Parsons og Merton), neofunktionalisme (Münch og Alexander), det konfliktteoretiske alternativ til funktionalismen (Dahrendorf og Wright Mills) og strukturalisme (Jakobson og Lévi-Strauss). 3. del: „Nutidige udfordringer til klassisk og moderne samfundsteori“ rummer oversigtskapitler om postindustrialisme, kulturkritik og risikosamfund (Bell, Sennett, Lasch, Ziehe og Beck), diskussionen om postmodernitet (Lyotard, Lash, Bauman og Baudrillard), værdifrihedsdiskussionens historie og aktualitet, national og etnisk identitet, køn og samfund, samt et afsluttende kapitel, der sætter

Anmeldelser

Heine Andersen og Lars Bo Kaspersen (red.), *Klassisk og moderne samfundsteori*, (2. reviderede udgave), København: Hans Reitzel, 2000, 694 s., kr. 475,00.

Klassisk og moderne samfundsteori udkom i første udgave i 1996 og blev vel modtaget af anmelderne og således også i *Politica* 1997:1 af sociologen Allan Madsen. Bogen blev også vel modtaget af brugerne. Den udkom hurtigt i yderligere 4 oplag, blev udgivet på svensk, og en engelsk udgave er på vej. Nu foreligger den så i en ny udgave, der er blevet revideret i lyset af erfaringer fra forskellige undervisningssammenhænge. Seks artikler er skrevet mere eller mindre om, alle har fået rettet småfejl, og litteraturlisterne er blevet ajourført og udvidet, så de nu fylder hele 101 sider. For et introduktions- og opslagsværk som dette er en sådan løbende vedligeholdelse vigtig, og der kan ikke være tvivl om, at bogen, som den nu foreligger, vil kunne fungere som standardværk et godt stykke tid endnu. Allerede førsteudgaven var en nyttig og slidstærk brugsbog, andenudgaven er det i endnu højere grad.

Klassisk og moderne samfundsteori består af i alt 30 kapitler, der alle kan læses som selvstændige artikler. Bortset fra første og sidste kapitel giver de alle en indføring til et forfatterskab, en „-isme“ eller en problematik, som har haft betydning for samfundsteoriens udvikling fra ca. 1850 til i dag, og som stadig kan siges at spille en rolle. Kapitlerne er mellem 12 og 28 sider lange, og har et vist enhedspræg i deres opbygning og udstyr med særlige „bokse“ til biografiske oplysninger og afsluttende opregning af nøjere definerede nøglebegreber. De fyldige litteraturlister knytter sig til det enkelte kapitel. Bogen er skrevet af 23 velrenommerede forfattere, (17 sociologer, 2 kultursociologer, 2 politologer, 1 historiker og 1 idéhistoriker) fra institutioner i Danmark (12), Norge (6), Sverige (4) og England (1).

Bogen har 3 dele. 1. del: „Klassiske samfundsteorier“ rummer ud over en almen introduktion til hele værket kapitler om Marx, Spencer, Tönnies, Durkheim, Weber, Simmel og amerikansk pragmatisme (Cooley og Mead). 2. del: „Moderne samfundsteorier“ har kapitler om Sartre, Foucault, Bourdieu, Habermas, Luhmann, Elias og Giddens samt oversigtskapitler om marxismen (den vestlige), Frankfurterskolen, diskursanalyse (Laclau og Mouffe), sociale samhandlings-teorier (Schütz, Berger, Luckmann, Garfinkel og Goffman), rational choice (Coleman og andre), funktionalisme (Parsons og Merton), neofunktionalisme (Münch og Alexander), det konfliktteoretiske alternativ til funktionalismen (Dahrendorf og Wright Mills) og strukturalisme (Jakobson og Lévi-Strauss). 3. del: „Nutidige udfordringer til klassisk og moderne samfundsteori“ rummer oversigtskapitler om postindustrialisme, kulturkritik og risikosamfund (Bell, Sennett, Lasch, Ziehe og Beck), diskussionen om postmodernitet (Lyotard, Lash, Bauman og Baudrillard), værdifrihedsdiskussionens historie og aktualitet, national og etnisk identitet, køn og samfund, samt et afsluttende kapitel, der sætter

den moderne samfundsteori ind i teoriehistoriske sammenhænge tilbage til Aristoteles.

Det vil føre for vidt her at gå ind på de enkelte kapitler. I det store og hele er der tale om informative, velafbalancerede og pålidelige præsentationer, som med deres sammenfatninger og perspektiveringer vil kunne gøre god fyldest for den, som har brug for en første orientering om eller en hurtig, genopfriskning af det enkelte forfatterskab eller emne. Nogle kapitler er mere veloplagt og prægnant skrevne end andre; men generelt er niveauet højt. Man fornemmer de enkelte forfatteres personlige engagement, men ingen bruger lejligheden til at føre deres egne kæpheste frem eller at slagte andres. Hvis der er knive i ærmerne bliver de holdt godt gemt. Her hersker en påfaldende fredelig sameksistens mellem de forskellige teorier og teoriansatser.

Hvis man læser bogen forfra og i dens helhed, synes jeg, man savner nogle få, velanbragte oversigtskapitler. William Outhwaites indledningskapitel er sådan set udmærket som indledning til hele bogen, men overgangen mellem det og 2. kapitel om Marx er meget abrupt. En særskilt indledning til 1. del, der gjorde nogle historiske forudsætninger klare og sagde noget om de historiske og systematiske sammenhænge mellem de følgende kapitler, ville klart øge bogens anvendelighed. Ligeledes ville 2. del kunne have brug for et eller to oversigtskapitler, der satte de mange behandlede teorier og teoretikere, der kommer på banen i temmelig vilkårlig rækkefølge, ind i nogle eksplicite, overordnede sammenhænge. Måske er det få af bogens læsere (måske kun anmeldere?) der kan påregnes at læse den fra ende til den anden, og det er da også en klar værdi ved den, at dens kapitler kan stå alene, og at der kan springes relativt frit mellem dem; men ikke desto mindre kunne det have været en fordel også for bogens primære målgruppe, hvis det havde været forsøgt at etablere overblik på flere niveauer, end det nu sker. Det hjælper i den forbindelse kun lidt, at Margareta Bertilson i afslutningskapitlet i 3. del trækker nogle enkelte tråde tilbage til antikken.

Sådanne oversigtskapitler lod sig bestemt skrive. Når det måske alligevel ikke ville være helt let, hænger det sammen med en vis tvetydighed i afgrænsningen af genstandsområdet *samfundsteori*. Bogen er hovedsageligt skrevet af sociologer, men hedder dog ikke *Klassisk og moderne sociologisk teori*. Mange af de behandlede teorier er heller ikke sociologiske, og megen sociologisk teori behandles ikke. Med *samfundsteori* har man bevidst valgt en meget bred betegnelse, som ikke er forpligtet på en bestemt fagopdeling, hvad studiet af samfundet angår. Opgaven for samfundsteori er i følge redaktørernes forord intet mindre end „at give begreber til at forstå menneskelige handlinger i deres sociale sammenhæng, og at forstå sammenhænge og forandringer i det sociale liv“ (s. 7). Her synes alle slags tænkning om menneske, samfund og kultur at være på banen. Denne bredde prøver bogen imidlertid slet ikke at leve op til. Allerede på s. 8 fastslås det, at udvalget lægger hovedvægten på teorier af sociologisk og ikke af for eksempel politologisk eller økonomisk karakter, og selv hvor de behandlede forfatterskaber ikke er sociologiske, er inddragelsen af dem klart og udtrykkeligt styret af et fagsociologisk sigte. Det ser ud som om, man på den ene side med valget af den bredere betegnelse ønsker at gøre sig

fri fra nogle af de (vel især positivistiske) associationer, som uomtvisteligt knytter sig til sociologien som videnskabeligt projekt, samtidig med at man på den anden side ønsker at etablere kontinuiteter med andre sider ved dette projekt. Bogen vil ikke være sociologisk teori, men vil så alligevel; den vil være almen samfundsteori og vil så alligevel ikke; den vil være samfundsvidenskabelig metavidenskab hævet over de akademiske opdelinger og vil så alligevel ikke. For en udenforstående at se er der tale om et forståeligt og aldeles legitimt fagpolitisk redefinitionsarbejde, der med sit tyngdepunkt i en europæisk treklang mellem Habermas, Giddens og Bourdieu med tilbagevirkende kraft forsøger at etablere sig en faglig tradition. Det er således utvivlsomt en produktiv tvetydighed, der er tale om, men ikke desto mindre en tvetydighed. Hvis bogen virkelig skulle have været samfundsteori, skulle den selv inden for sine ret snævre historiske rammer have været langt bredere og givet større plads til grundlagsdiskussioner ikke bare i politisk og økonomisk videnskab, men også i jura, historie, antropologi/etnografi og den såkaldt praktiske filosofi.

Denne tvetydighed gør sig også gældende i bogens historiske afgrænsning. På s. 7 fastslås det, at samfundsteorien „har dybe rødder tilbage til det antikke Grækenland“; men på s. 8 indskrænkes feltet uden nærmere begrundelse til perioden efter ca. 1850. Dette giver god nok mening, hvis sociologiens fagtradition er rammesættende, men ville være temmelig arbitrært, hvis det virkelig var samfundsteorien i dens fulde bredde, der var emnet. Relativiteten i betegnelserne *klassisk* og *moderne* bliver her meget synlig. Bogens klassikere fra tiden mellem 1850 og 1914 får netop deres status af klassikere i kraft af deres modernitet, som endda klart er en senmodernitet sammenlignet med de mere almindelige modernitetskonstruktioner, der sætter skel ved et eller andet idéhistorisk brud mellem 1350 og 1750, typisk renæssancen, den videnskabelige revolution, liberalismen eller oplysningsfilosofien og derfor opererer med andre moderne klassikere for samfundsteori (for eksempel Machiavelli eller Hobbes eller Locke eller fysiokraterne, Rousseau, Adam Smith og Ferguson), og så har man jo endda set bort fra de klassiske klassikere i den græske oldtids modernitet. Bogens anlæg gør også uvægerligt dens egne moderne teoretikere til klassikere. *Introduktion til nogle samfundsteorier siden 1850 af særlig relevans for sociologien i årene efter 1989* ville være en lidt tung, men retvisende titel, og som sådan kan bogen uden videre anbefales.

Hans Fink
Institut for Filosofi
Aarhus Universitet

Niels Åkerstrøm Andersen, *Diskursive Analysestrategier*, København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne, 1999, 197 s.

Hvad er meningen med at bekende sig til for eksempel diskursanalyse, hvis man ikke faktisk laver konkrete empirisk funderede diskursanalyser? Teoretikeren,